

Vodice, oaza na obrobju prestolnice

Kraj se je prvič omenil že v 11. stoletju, prvotno pa se je imenoval Sv. Marjeta v gozdu. Krajevno ime je verjetno izpeljano iz besede vodica, pri čemer ni dvoma, da je povezano z vodo. O tem priča tudi vrsta potokov, ki križajo pot pohodniku v tej zeleni in z vodo bogati občini.

IRENA MRAZ

Izbira Vodice za osrednjo predstavitev kraja v tokratni prilogi Zelenega Večera, ki govori o vodi, je bila logična. A ob odkrivanju občine so postajali obrisi tega delčka Slovenije vse pestrejši, zanimivejši, bogatejši. Občina Vodice ima v slovenskem in evropskem prostoru eminentno lokacijo. Lepota in barvitost neokrnjene zelene oaze v pristnem naravnem okolju, obdana z okoljskimi griči, Škofjeloškimi hribovjem in Kamniško-Savinjskimi Alpami ter s pogledom do samega Aljaževega stolpa v Julijskih Alpah so nedvomno naši biseri in prednosti, za katere mnogi bralci sploh še ne vedo. Neokrnjena naravna dediščina in različne tematske poti omogočajo prijetno sprostitve tako ob krajših sprehodih med kraji, griči, po gozdovih kot med sproščenim ali adrenalinskim kolesarjenjem med vasmí, po vzpetinah in med sosednjimi občinami. Možne so tudi različne športne aktivnosti in druge dejavnosti, tudi take, povezane z naravo (kmetijstvo, gobarjenje, eko turizem). Kdo bi si mislil, da kraj premore tudi izvir blagodejne vode, ki nikoli ne presahne, lastno skakalnico, preste, ki jih ne pečejo kot povsod drugod, redko zgodbo o ženski prevarantki in dom premnogih literatov. Pa začnimo pri slednjih.

Kultura

V Povodju se je rodil slovenski skladatelj, pianist, orglar, pevec in pedagog Matej Hubad, v Vesici pa slovenski slikar Matija Koželj. Na Skaručni sta svoj dom našla pedagog in mladinski pisatelj Franc Hubad ter slovenski pisatelj, dramatik, satirik in novinar Jakob Alešovec, sicer pisec prvih slovenskih kriminalk. Morda je postal pisatelj, ker mu matematika ni šla dobro od rok, a tudi s slovenščino je imel sprva težave, za čevljarja - po očetu - pa ni hotel. Njegove kriminalne zgodbe iz sodnijskega življenja pa so ga postavile na prvo mesto med pisci slovenskih kriminalk.

V Repnjah so se prvih korakov učili pravnik, politik in pisatelj Valentin Zarnik, literarni zgodovinar Fran Petre in jezikoslovec Jernej Kopitar, tudi ustanovitelj znanstvene slavistike, pionir avstroslavizma in utemeljitelj panonske teorije, po kateri naj bi bil izvor staroslovanskega jezika v Panoniji. Znanstvenik in literat se je največ ukvarjal z jezikoslovjem in slovničarstvom, izdal pa je tudi prvo slovensko znanstveno slovnico. Poleg slovenščine si je Kopitar pridobil tudi znanje nemščine, grščine, latinščine, francoščine, angleščine ter italijanščine, obvladal pa je še južnoslovanske jezike. Na Slovenskem je bil Kopitar do leta 1830 ena vodilnih osebnosti na kulturnem področju. V tem času je veliko truda vložil v čiščenje jezika, zbiranje besed, sestavljanje šolskih učbenikov in reformiranje črkopisa. Kopitar ni želel, da bi ga portretirali, zato tudi ni skoraj nobene njegove slike.

Prevare

Vodice pa so imele v 19. stoletju tudi svojo prevarantko. Vodiška Johanca, ki se je rodila v Repnjah v revni družini in kmalu postala sirota, je svojo zvijačo prinesla z Reke, kjer je opravljala službo dekle v benediktinskem samostanu. Tam je srečala cirkusanta, ki ji je pokazal trik s svinjskim mehurjem, napolnjenim z živalsko krvjo. Trik je Ivana (Ivana Ivanka Jerovšek - Johanca) prinesla nazaj v Vodice in poskrbela za senzacijo, saj naj bi bila videla kip, ki toči krvave solze, kri pa naj bi se bila kot Kristusove rane prenesla tudi na njena oblačila. Če ne bi krvi kupovala od vaškega mesarja, prevare morda ne bi spregledali, tako pa so med seanso potegnili z nje rjuho in pokazalo se je, da si je Johanca po telesu napeljala tanke cevi, po katerih je curjela telečja kri. Časopis Slovenski narod je razkril njeno prevaro, zaradi česar je bila deležna zasmehovanja, sodnega procesa in deset mesecev zapora. Še danes je izraz vodiška Johanca izraz za prevaranta.

Vodice pa so imele v 19. stoletju tudi svojo prevarantko.

Preste

Pečene in kuhane, izvirajo le iz kuhinj dominikanskega samostana v Adergasu pri Velesovem. Pekle so jih nune že okrog leta 1700, poleg tega so jih tudi kučale. Želele so namreč obstojnejše pecivo, ki bo vzdržalo dalj časa. Ženske iz vasi so peko prest nato prenesle na svoje domove. Prestarstvo je tako postalo domača obrt. Danes jih na takšen način pečejo le še v Vodících, pri Jagodicu, zato so preste iz velesovskih preimenovali kar v vodiške. V družini Jagodic peko prest nadaljuje že četrti rod, pri čemer je recept za testo ostal popolnoma enak tistemu iz 16. stoletja. V osnovi je receptura zelo enostavna: voda, moka, kvas in sol. Pravilno vzhajane kuhajo v posebnem kotlu s čisto vodo. Ko se potopijo, obrnejo in splavajo na površje, so kuhane. Vsako posebej na manjšem loparju prenesejo v parno peč, kjer se pečejo pri temperaturi 300° Celzija. Ko se zlato rumeno obarvajo, jih vzamejo iz peči, malo ohlajene pa premažejo s čopičem, namočenim v vodo, in položijo v sol. Preste nato naložijo na palice, da se posušijo na zraku. Tako postanejo hrustljave. Vodiške preste še danes domačini med pustom in veliko nočjo imenujejo postna klobasa.

Bloudkova skakalnica

Trije nadobudni najstniki iz Sela so imeli zelo zelo veliko željo po skakalnem športu, navdušili so jih Planica in takratni junaki planiških strmin. Smučali so po domačih okoliških gričih in tudi improvizirali majhne skakalnice, ki pa jih niso mogle zadovoljiti. Ti najstniki so bili Brane Seršen, Ivo Jež in Viktor Zupan. Podpora staršev je še dodatno utrdila njihovo odločitev, da v domačem kraju naredijo pravo skakalnico. Za uresničitev njihove zamisli so morali ustanoviti smučarsko društvo. Teren za bodočo skakalnico so našli, in ker je to bila dolina, tedaj poraščena z gostim grmičevjem in se je neuradno imenovala Strahovica, ker so govorili, da tam straši, je to seveda vplivalo na njihovo odločitev o imenovanju društva - Smučarsko društvo Strahovica. Na srečo je bil bodoči iztek skakalnice že kar primerno naravno oblikovan, poleg tega je bila prav ta parcela takrat družbena lastnina, kar je tudi omogočilo začetek gradnje. K prostovoljnemu delu se je pridružil velik del sovaščanov. Skakalnica je sprva dopuščala skoke do 25 metrov, zato sta Ivo Jež in Brane Seršen šla na razgovor k dipl. inž. Stanku Bloudku. Tedaj že dipl. inž. Bloudek je prišel na ogled terena s kolesom iz Ljubljane. Teren mu je bil všeč in sam se je ponudil, da bi naredil načrt za novo skakalnico. Tudi načrte je pripeljal s kolesom iz Ljubljane in razložil svojo zamisel. Ko je zaključil, so ga člani društva vprašali, koliko dolgujejo za načrte. "Koliko pa imate denarja?" jih je vprašal in po pravici so povedali, da nimajo veliko, a da načrte pa že lahko plačajo. Pomenljivo jih je pogledal izpod čela, izvlekel iz žepa denarnico in dal svojih 20.000 dinarjev, rekoč: "Tu imate načrte in začetni kapital, da boste lahko začeli gradnjo." Društvu so bili leta 1949 v zibko položeni smučarski skoki, z leti pa se je dejavnost širila še na druge sekcije. Največ aktivnosti izvajajo na lastnih objek-

tih okrog smučarske koče, kjer imajo dve skakalnici, dve balinarski stezi ter manjše igrišče za nogomet, odbojko in košarko.

Voda

V Vodících ni velikih površinskih vodotokov, temveč več manjših potokov in zato je bogata zaloga v podtalju. Bogata nahajališča podtalnice so v preteklosti pomenila pomemben vir pitne vode za mesto Ljubljana. V občini pa je tudi nahajališče trinajstih vodnih zajetij in izvirov.

Vodice štejejo 16 naselij in skozi teče več potokov. Skozi vaš Dornice teče potok, ki izginja na kranjskem polju, skozi Koseze se vije potok, ki je v povirju zajeten, ob njem pa je ribnik, v Polju je izvir potoka Poljšak, po dolini Povodja tečeta Gračenica in Gameljščica. Slednja nastane pri združitvi potokov Poljska in Dobrava. Skozi Selo teče potok Graben, imenovan tudi Dobrava, vanj pa se zlivajo Strškov, Porentov in Štefanov studenec, ki izvirajo na vznožju Rašice. Mimo Vesce teče Dobrava/Graben, vanj pa se izliva močan Smrekarjev studenec. Južno je tudi studenec Brodnek in tu je precej močvirnatega sveta. V Vojskem se potoka Poljšak in Dobrava združita v potok Gameljščico. Na severozahodu Vodice je veliko izvirov, ki ob sušah poniknejo, ob padavinah pa se razlijejo po poljih. Ob potoku Gameljščica je ribogojnica Povodje, ki jo prepoznamo tudi kot počivališče na gorenjski avtocesti. Ena od naravnih vodnih značilnosti v občini Vodice je Koseški bajer v Kosezah, ki večinoma leži že v sosednji občini Mengeš. Nastal je zaradi kopanja glíne v preteklosti, zaradi česar je nastala jama, kasneje pa jo je zalil bližnji studenec. Glino so vozili v bližnjo Komendo, kjer je bila razširjena lončarska in pečarska obrt. Pred prvo svetovno vojno so v bajerju lomili led, ki je služil za hlajenje mesa in pijače okoliškim gostilnam. Varstvo okolja v Vodících vključuje vodovarstvena območja in zajetja, območja Nature 2000, naravnih vrednot in ekološko pomembna območja. V naravno ohranjenih potokih se pojavljajo še neokrnjene obrežne in obvodne rastlinske združbe, veliki nevretenčarji ter habitat več vrst dvoživk. Potoke spremljajo mokrotne površine, večinoma vlažni travniki visokih steblik, ki predstavljajo habitate ogroženih in zavarovanih živalskih vrst, od katerih tu prebiva več vrst kačjih pastirjev, dnevnih metuljev, hroščev in dvoživk. Pestra je tudi favna malih sesalcev in ptic, srečali pa boste še mnoge vrste ujed in sov. Gozd in mokrišča so življenjski prostor ogroženim in zavarovanim živalskim vrstam, prisotne pa so tudi vrste nižjih sladkovodnih rakov in dvoživk.